graffiti

Олександр
Ірванець

FOLIO

graffiti

Графіті

Олександр Ірванець

РІВНЕ/ОНВОР

(СТІНА)

Нібито роман

Харків
«Фоліо»
2010

РОВНО — обласний центр Соціалістичної Республіки України. Кількість населення — 120 тис. чол. за переписом 2001 р. Розвинуте сільськогосподарське машинобудування, льонопереробна промисловість.

При підтримці та потуранні реакційних сил ЗУР і ряду держав Європи західна частина міста насильницьким шляхом відторгнута зі складу СРУ і являє собою окреме політичне утворення під юрисдикцією ООН. Населення Західного сектора Ровно — 150 тис. чол. на вересень 2001 р. Економіці Західного сектора Ровно притаманні всі хиби та недоліки капіталістичної системи господарювання: високий рівень безробіття, інфляція, корупція. Грошова одиниця Західного сектора Ровно — гривня ЗУР. Соц.-демократична партія Західного сектора Ровно — 2,4 тис. чол. Давні демократичні та національно-визвольні традиції.

Короткий довідник з економічної географії Соціалістичної Республіки України. Київ: Політвидав, 2002

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...

Т. Шевченко

Олафові Мюнцберґові, чоловікові з-потойбіч Стіни присвячую

* * *

Не такого вже й раннього ранку погожого вересневого дня письменник Шлойма Ецірван прокинувся з якимсь дивним передчуттям. Щось йому наснилось, якісь тьмяні образи, химери іще клубочились десь у сонному мозку, все глибше поринаючи у підсвідомість і не даючи себе висмикнути чи бодай доторкнутися до себе. Письменник Шлойма Ецірван рвучко сів на ліжку й обсмикнув піжамну куртку, яка задерлася аж під пахви. Жовта каракатиця каштанового листка, прилипнувши до шибки іззовні, повільно сповзала-спускалась донизу. У відчинену кватирку хрипкувато придихав вітерець. Письменник вишпортався з ковдри й босоніж почалапав до підвіконня, похапливими жестами сліпця намацав пачку сигарет і запальничку. Головне тепер — це припалити не фільтра, а тютюн. От уже й очі розплющуватись починають потрохи. Так, і що воно тут? Туманець в голові, туманець і за вікном. Ох, не треба було вчора з тим Маульвюрфом по третю пляшку їхати... Та й по другу не обов'язково було. Ну та вже що

сталося, те сталося. Десь там, у шафі, був ефералган. В кухні щось гупнулось об підлогу. Це Боніфацій стрибнув зі столу. Що там можна робити, на столі?.. Після вчо... Ох, як же воно важко. Ось вони, наслідки безпутства й невлаштованого життя. Два тижні минуло, звідколи Оксана, залишивши йому на столі роздратовану записку: «Як тобі така важлива твоя творчість, то можемо пожити певний час окремо», відбула Клеванським коридором до батьків, у тихе село на Волині. Шлойма лише плечима знизав — окремо, то й окремо...

Японський будик в узголів'ї ліжка дрібно заверещав. Так і є — 7:49. Сімка й сімка у квадраті. Забобонний ти чоловік, Шлоймо. І то усе життя, від самого дитинства.

Зашкварчала у склянці мінералки зелена пілюля ефералгану. Зашверготіла, застрибала вгору-вниз між бульбашками. Засичала змією кава, підступаючи джезві під горло. Ззаду Боніфацій ткнувся головою десь під коліно. Голодний, звірюко? Зараз, зараз, тільки каву зніму з плити. Десь там ще «Віскас» лишався для тебе. Трохи більше як півбанки. Від запаху м'ясива тілом пересмикнув блювотний спазм. Ось тобі вчорашній «Джоні Вокер»!.. Ху, відпустило. Це вже, напевно, ефералган почав діяти. Тепер можна й кави.

Розкришуючи крекера, письменник Ецірван визирнув у кухонне вікно. Туман потроху розвіювався, проступали жовті обриси каштанів у внутрішньому дворі. Дальша половина двору була відгороджена під автостоянку го-

телю «Європейський-Гоф», і там поміж чорними та сріблястими лімузинами походжав довготелесий охоронець у сірому френчі. Ближче сюди, до будинку, поміж каштанами було вкопано кілька металевих лавок, вкритих зараз ранковою росою, а поміж лавками — пісочниця з підвологлим піском, у якому забуто синіло пластмасове дитяче відерце. Всього шість п'ятиповерхових будинків, стулившись у каре, оточували двір. Праворуч, у глухому кутку подвір'я, запітнілими від роси корпусами сивіли трійко автомобілів з місцевими номерами, певно, власність когось із заможніших мешканців будинку. «Ночі стали вже холодними, — промайнула думка. — Оце б до лісу вирватися, по гриби, десь на Волинь. Треба буде після прем'єри запросити Георга з Ізабеллою...»

І раптово якось повернулась навколо уся дійсність велетенським циферблатом, і всі опуклості й виступи увійшли у відповідні пази. «Це ж сьогодні! Сьогодні прем'єра. О пів на дев'яту зустріч з Маульвюрфом у театрі. А зараз уже п'ять, ні, шість хвилин на дев'яту. Саме залишилось чверть години на гоління. І то, якщо швидко. Добре, хоч театр під боком, лише вулицю перейти...»

Письменник Шлойма Ецірван, зробивши останній ковток кави, брязнув філіжанкою у дзеркальну мушлю мийки, де вже громадилося чимало скляного, металевого й порцелянового посуду. «Після прем'єри, все після прем'єри...» — пробурмотів він сам собі під ніс і вже твердим, не шаркаючим кроком попрямував до ванної кімнати.

Вийшов звідти він хвилин за десять, ще прикладаючи до обличчя рушника й розливаючи навколо міцні пахощі доброго колоніального одеколону «Олд Спайс». У шифоньєрі вибрав біло-синю смугасту сорочку та сірі вельветові штани. Трохи повагавшись, узяв з вішалки ще й новеньку джинсову куртку. «А смокінга й метелика ми увечері одягнемо...» Іще одну-дві хвилини Шлойма в роздумах тупцяв помешканням, то тут, то там знаходячи й запихаючи до кишень гаманця, сигарети, ключі, носовичка, запальничку та інший дріб'язок. Потім, уже в передпокої, він знову повиймав усі ці речі з кишень, перевіряючи, чи чогось не забув. Урешті там же, у передпокої, перемкнув телефон на автовідповідач і, гукнувши котові: «Боні, ти тут за старшого!», захряснув двері й вийшов на сходи.

Припалюючи сигарету, боковим зором зауважив, що у бляшаній поштовій скриньці на стіні ліворуч щось біліє крізь круглі дірочки в її металевих дверцятах. Це вже, значить, і ранковою поштою обнесли. Чи, може, нехай лежить, зачекає до вечора? Але ні, треба подивитися, що воно там. Поштовий ключик, ось він, пристебнутий на менше кільце до ключа від квартири. Так, ну і що там? У глибині скриньки — кілька газет і листівок-рекламок із сезонних розпродажів у місцевих супермаркетах. Але спереду, просто за дверцятами, які щиро відвисли на скособоченій петлі, — білий конверт з марками СРУ і штемпелем «Ровно. Почтамт». На місці адреси отримувача — «Тов. (закреслено) Ецірван Ш. В., Зах. сектор Ровно, вул. Полуботка, буд. 8, кв. 45».

Так. Адреса відправника: Ровенське обласне управління зовнішньої та внутрішньої міграції населення СРУ Ровенської обл. Дата на штемпелі відправлення — двотижневої давності, 2 вересня, точніше — «2 сентября», ледь прочитується по бляклому чорнильному штампові. Ну, так, у межах одного міста, звідти, з-за Стіни, лист мусив добиратися два тижні. Авжеж, західнорівненський штемпель сьогоднішній, нічний, усе правильно. І над ранок лист уже тут. Все вірно. Отож... Та що це таке...

Конверт був заклеєний грубо і густо чимось схожим на світлий сургуч, щоб не шукати неприємнішого порівняння. Шлойма мусив просто надірвати його по короткому краю. Вміст конверта — складений удвоє аркушик бурого канцелярського паперу, ще й приліпився ізсередини. Шарпнувши сильно, але обережно, письменник Ецірван таки відділив внутрішнє від зовнішнього й розгорнув надірваного аркуша, на якому під шапкою управління зовнішньої та внутрішньої міграції, одразу після відбитого друкарським способом і закресленого скорочення «Ув. тов.» йшов текст, надрукований на машинці з російським шрифтом, тож літера «е» означала саму себе, а також і «є», а цифра 1 виконувала функції літер «і» та «ї».

«Ув. тов. (закреслено) Ец1рван Шлойма,
проживаючий у м. Ровно, зах1дний сектор, вул. Полуботка, буд. 8, кв. 45. Ровенське обласне управл1ння зовн1шньо1 та внутр1шньо1 м1грац11 населення пові-

домляе Вам, що, зг1дно з тристороннім договором про статус Зах1дного сектора м. Ровно та відпов1дно до граф1ка роботи пропускних пункт1в, Ви маете право на 1-денне (одноденне) в1дв1дання м. Ровно у четвер 17 вересня з 10 год. до 19 год. Пропускний пункт № 1 на вул. Лен1на працює з 10 год.

Старший 1нспектор
Ровенського ОУЗВМН

Нерозбірлива закорючка
(Колтунець)».

Перебігши листа очима, Шлойма похапливо зиркнув на годинника з календарем на циферблаті: Sept. 17 Thurs. Так, це сьогодні. До всього ще бракувало лише цієї поїздки. Але їхати треба.

Запихаючи листа з конвертом до кишені, письменник Шлойма Ецірван майже бігцем вискочив з під'їзду, скрунув ліворуч і, перетнувши проїжджу частину вулиці Полуботка в тому місці, де вона з'єднувалась з коротюсінькою вулицею Правди (при тому, що вулиця Свободи залишилась у східній частині міста), перед тупим носом тролейбуса третього маршруту, обминувши каналізаційного люка з яскравою оранжевою кришкою, збіг асфальтованим пандусом до службових дверей міського театру. Там він привітався з черговим і, пройшовши через коридор, службовим ліфтом піднісся на третій поверх, де одразу напроти ліфта знаходились приймальня і кабінет

головного режисера. У кабінеті на Ецірвана чекав гостьовий (запрошений) режисер, світило західноєвропейської сцени Георг Маульвюрф, схиливши свою лисо-розпатлану голову на руки.

Коли Шлойма увійшов, гостьовий (запрошений) режисер підвів йому назустріч обличчя з очима, повними страждання.

— Морґен! — гукнув йому з порога Шлойма.

— Тобрий... ранок! — з паузою поміж словами озвався Маульвюрф. — Ми з тобою тобре посиділи фчора... Туже тобре...

— Я трохи захопився, вибач. — Шлойма хотів одразу скінчити з «розбором польотів». — Може, й не треба було тієї... третьої пляшки...

— О-о-о! — Маульвюрф закотив очі під лоба й знову опустив голову на стіл. За кілька секунд він підвів обличчя, вже дещо спокійніше. — Сарас має прийти Ісабелла. У нас остання консультація. Ти хотофий?

— Я хотофий... — Шлойма не хотів тягнути, він вирішив одразу й остаточно прояснити ситуацію. — Георгу, я оце щойно отримав дозвіл з того боку. Ну, з Ровно, розумієш? Дозвіл на відвідання моєї родини. І це має бути сьогодні. Георгу, якщо я тобі... якщо я не конче мушу бути присутнім...

— Ти нітшого мені не мусиш, — так само з натугою в голосі відказав йому гостьовий (запрошений) режисер. — От тільки... Гаст ду алька-зельцер?..

В цю мить двері кабінету протяжно рипнули і в них з'явилася Ізабелла Штольц — прима південнонімецької сцени, молода зірка театрів Баварії та Баден-Вюртемберґу.

— Гальо-о! — проспівала вона, широко всміхаючись і водночас сторожко позираючи на Шлойму й Маульвюрфа.

— Привіт, — поспішно відповів їй Шлойма й переадресував до неї питання-прохання Маульвюрфа. — Може, ти маєш алка-зельцер?

— О, йа, йа, натюрліх. — Ізабелла з розмаху шваркнула об стіл своєю сумочкою, від чого та розкрилася навстіж. «Скільки-то всякої всячини вміщається у жіночих торбинках», — подумав Шлойма, споглядаючи, як Ізабелла між ключів, пудрениці, кількох тюбиків губної помади, пачки серветок, якихось квитанцій та іншого мотлоху знаходить нарешті таблетки у сріблястій обгортці. — Бітте, — простягла вона їх Шлоймі.

— Це для Георга, — кивнув Шлойма, й актриса простягла ліки режисерові. Той поклав їх перед собою, сторожко налив у склянку води з графина. Потім підвів погляд на Ізабеллу й Ецірвана:

— Сітайте, чого стоїте?..

Ізабелла присунула собі стільця, сіла на нього й почала згрібати назад, до сумочки витрушені на стіл скарби. Шлойма, залишившися стояти в неї за спиною, видобув з пачки сигарету. «Вже третя сьогодні», — відзначив собі подумки.

— Я фчора виставиф остаточно ліхт... топто світло. — Маульвюрф надпив десь зо чверть склянки і тепер, дивлячись на вміст посудини, повільно ворушив губами. Потім залпом вихилив усе до решти і втупився своїми світлими очима кудись у далечінь, за вікно. — Отше, ти хочеш їхати туди?.. — вказав він кивком голови в напрямку свого погляду, за дахи готелю «Театральний-Редіссон».

— О! Вас іст льос? Що діється? — жваво закрутила Ізабелла своєю гарною голівкою. — Хто їде туди?

Українську вона опанувала ліпше від Маульвюрфа, бо мусила грати тією мовою на сцені. Тому відмінки в неї майже завжди збігались, а німецький акцент був ледь-ледь відчутним.

— Він хотче їхати туди... — Маульвюрф уже трохи живіше ворушив язиком. — Він отримаф дозвіл на ф'їзд. На фітфітання своєї ротини...

— О! Пріма!.. — радісно зблиснула очима Ізабелла, та одразу ж налякано їх округлила. — Але ж... але ж там... ти можеш не повернути... ся звідти...

— Ну ні-і... — протягнув Шлойма, виймаючи з рота сигарету. — Я їм нічим не насолив, та й взагалі. Навіщо я їм там потрібен?

Маульвюрф раптом прикрив рота пухкою долонею і випустив (таки ротом) зайве повітря. Шлойма подивився на нього розуміюче — самого щойно попустило.

— Тоді ми шфитко провотимо нашу нарату. Я вчора остаточно виставиф сфітло і пітігнаф сфук!.. І ще (Маульвюрф вимовляв «штше») — я снайшов отин цікавий хіт... я мушу с фами потілитися...

Шлойма й Ізабелла приголомшено подивились на режисера. «Цікавий хід» у день прем'єри, коли все вже підготовано, багато разів перевірено, підігнано й відшліфовано. Тоді це має бути і справді щось надзвичайне або незвичайне. Тим часом Маульвюрф підвівся з-за столу.

— Тож мусите йти сі мною! — прорік він досить велично й попрямував до дверей.

Ізабелла підвелась, і, трохи повагавшись, все ж залишила свою сумочку, повісивши її на спинку стільця. Шлойма пішов останнім. Маульвюрф котився попереду й, натиснувши кнопку ліфта, вже озирався на актрису й драматурга. Коли двері ліфта зійшлися за ними, гостьовий (запрошений) режисер дістав з кишені маленького ключика і встромив його в одну з кнопок на панелі, знайшовши відповідну шпарину. «Дивно, я ніколи не звертав уваги на те, що у ліфті театру є ще й така кнопка», — подумав Ецірван, спостерігаючи ці маніпуляції. Тим часом кабіна ліфта рушила униз, та рухалась трохи довше, ніж звичайно, їдучи до першого поверху.

— Ми їдемо у підвал... — чи то ствердно, чи запитально промовила Ізабелла, пускаючи очі під лоба й перебігаючи поглядом зі Шлойми на Маульвюрфа й навпаки. — Навіщо?

— Так! — Маульвюрф усміхнувся. — Я маю вам щось (штшьось) покасати. Тсе і є мій неспотіваний хіт. Закольотники у тругій стсені с'являтимуться не з-за лаштункіф, а с-піт семлі, с-піт сцени. Я тсе притумав уночі... — Режисер змовницьки зиркнув на Шлойму. — Після того, як пішоф від тебе.

— Ти ще міг думати про постановку? — Шлойма не прикидався, він був щиро здивований.

— Я уфесь час тумаю про тсе. — Маульвюрф прибрав посмішку з обличчя, а ліфт зупинився і відчинився.

Перед ними лежав підвальний коридор, давненько і брудненько штукатурений, із запилюженою цементною підлогою. Режисер впевнено пішов уперед, звернув за ріг, у довше коліно підземелля, і пришвидшив крок. Ізабелла тепер мусила майже бігти. Шлойма йшов позаду, широко ступаючи по цементній долівці, роззираючись то під ноги, то навкруги. Праворуч у стіні виявились металеві двері з непрозорим віконцем і номерним замком на них. «Прямо сейф якийсь, а не двері, — встиг подумати Шлойма та ще вхопити краєм ока англомовну табличку, що починалась великими літерами «ATTENTION!». — Ото вже європеїзація, чорти її хапай, через присутність у місті двох сотень чужоземних — ха-ха, переважно польських — солдатів навіть у підвалах театру вже з'являються написи їхньою лінґва-франка...»

Тим часом вони вже досягли кінця коридору. Маульвюрф потягнув на себе ще одні залізні двері, й усі троє опинились у великому кубі майже порожньої зали, де

лише попід стінами стояло кілька дерев'яних лав, а металеві сходи вели кудись під стелю. Маульвюрф задоволено зупинився руки в боки й, показавши очима на люк угорі, урочисто пророк:

— Ми піт самою стсеною. То є хіт до оркестрової ями!..

— І для чого було тягти нас з Ізабеллою сюди? Теж мені — знахідка... — Шлойма вже починав мерзнути і згадав, що зранку з'їв лише одного крекера з кавою. Треба б десь заскочити поснідати. Всередині легенько смоктало.

А Маульвюрф, перейшовши на рідну німецьку, заходився пояснювати Ізабеллі, як саме вискочать на сцену озброєні заколотники, коли її героїня, ведуча телепрограми, розпочне у прямому ефірі інтерв'ю з ватажком терористів. Георг вимахував руками, як вітряк, Шлойма вирізняв з його скоромовки лише «лінкс» та «рехтс», та ще часом «цум байшпіль». Ізабелла покірно кивала головою й підсипала своїх запитань швабським діалектом. «Яка вона дошниплива, ця німецька порцелянова лялька», — з раптовою неприязню подумав Шлойма й сам собі здивувався: чого це я так на Ізабеллу? Та з-під споду випливла згадка про дозвіл на в'їзд туди, за Стіну, про клопоти, з усім тим пов'язані, випливла й усе пояснила. «Ага, ось чому я дратуюся...»

Дратуватися й нервувати і справді було від чого. В'їзд і виїзд поза межі Стіни (а в Шлойминому випадку йшлося саме про виїзд) регламентувався Тристоронньою угодою про Західний сектор і був украй складним. Через кожен з двох пропускників на схід, а містилися вони в місцях пе-

ретину Стіни й вулиць Соборної-Ленінської та Бандери-Московської, дозволявся необмежений і безперешкодний проїзд як громадян СРУ, так і громадян Західної України. Вважалося, що вони проїздять транзитом, і це полегшувало всі процедури. Але для мешканців самого Західного Рівного існувала величезна кількість обмежень та заборон, — мусила ж навколишня, «оточуюча» в найпрямішому значенні цього слова, СРУ якось покарати цих запроданців-відступників, котрі окопалися прямо у них під носом, під прикриттям ворожого війська. Щоправда, військо було переважно польським (одна рота десантників) і зовсім ледь-ледь німецьким (взвод технічного обслуговування і кілька офіцерів-консультантів), що, втім, не заважало компартійній ровенській газеті «Червоний прапор» називати Західний сектор міста не інакше, як «окупованою територією».

Саме цілком випадковій інспекційній поїздці спостерігачів НАТО на Тучинський військовий полігон, котра співпала з наступом українсько-російського альянсу зі сходу, й завдячувало Західне Рівне своїм існуванням. Налякані європейські офіцери встигли на своїх джипах дістатись до обласного центру і з офіцерського містечка вже за мостом через Устю зв'язатися зі своїм керівництвом у Брюсселі. Брюссельські генерали, порадившись і з'ясувавши, що уряд України вже вилетів з Києва до Львова, потрактували ситуацію аж надміру серйозно. Чотири терміново вислані військово-транспортні пузаті «Боїнги», переповнені вояками в камуфляжі, за півтори години пісс-

ля вильоту важко приземлялися один за одним на бетонці Рівненського аеропорту, який, за щасливим збігом обставин, також знаходився у західній (точніше — південно-західній) частині міста, обіч від Дубенського шосе. Війська щойно утвореної СРУ, увійшовши до міста, зупинились у його центрі, спостерігши антени рацій бельгійських і французьких десантників за акуратно вкладеними лантухами з піском по той бік площі Незалежності. А за кілька місяців Рівне перетнула Стіна.

З боку Східного Рівного, чи то пак Ровно, як знову офіційно іменувалося місто, в'їзд до «Західного сектора», за твердженням все того ж обкомівського друкованого органу «Червоний прапор», був «вільним і практично необмеженим», чим доволі часто — двічі-тричі на місяць — могли користуватися вищі посадовці обкому партії з дружинами, а також співробітники спецслужб — по двоє, але без дружин. Вони щедро оформляли собі відрядження до ЦК Соціалістичної партії Західного Рівного й потім витрачали добові на розваги та подарунки, підхарчовуючись у готельних номерах привезеними з собою рибними і м'ясними консервами. Отоварювались вони в дешевих супермаркетах навколо стадіону, скуповуючи одяг, взуття, парфуми й магнітофони для автомобілів. Якоїсь помітної, суттєвої шкоди вони не чинили, тож місцева влада теж не надто переймалась цими візитерами, сприймаючи їх як неминуче лихо й зосереджуючи свою увагу в першу чергу на західних туристах, котрі прибували й прибували,

прагнучи на власні очі побачити, сфотографувати й помацати нову стіну, яка знову перегородила Європу. Світові туристичні агенції розробляли нові маршрути, які пролягали навпростець з Берліна в Рівне, а вже потім — до Львова, Франківська, Чернівців чи інших містечок ЗУР. «Вперед у минуле!» — закликали рекламні проспекти.

«Потрібно купити джинси», — чомусь подумав Шлойма й аж пересмикнувся від недоречності: які джинси? Ти п'ять років не бачив рідних, випадково заночувавши тієї фатальної літньої ночі в гостях на Ювілейному. На ранок місто розділилося, і тролейбуси вже не ходили. Жоден транспорт не ходив, не тільки тролейбуси. Блокада тривала понад два роки, а потім потрохи вас, «західних», почали пускати туди, в східну половину вашого міста. За весь цей час ти отримав два коротких листи від матері, здвоєні аркуші зошита в клітинку, поплямлені чорними штемпелями цензури. Ти й приблизно не можеш тепер уявити собі, як вони там живуть, що роблять і чого потребують.

Тим часом Ізабелла й Маульвюрф, усе ще жваво шпрехаючи поміж собою, нарешті почали крок по кроку посуватись до виходу із підземної зали. У їхній розмові раптом виникали україномовні фрагменти — слова й цілі речення. Та це був лише текст п'єси — п'єси Шлойми Ецірвана «Програма передач на післязавтра», яку сьогодні увечері творчий геній Георга Маульвюрфа має нарешті явити на сцені театру, отут, у них над головами, і де Ізабелла мала головну роль — теледикторки Олесі. Цю п'єсу Шлойма